

การเปลี่ยนชีวิตต้องเปลี่ยนความคิดใหม่

ผศ.ดร.สิน งามประโคน *

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนวิธีคิด เป็นช่องทางหนึ่งในการบริหารตน พัฒนาคน เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชีวิต เพื่อสร้างชีวิตใหม่ตามแนวพระพุทธศาสนา การทำ “ทฤษฎี” ให้เป็น “สัมมาทฤษฎี” หรือทัศนคติให้ถูกตามครรลองแห่งสังคม หรือ “กระบวนทัศน์” ที่ถูกต้อง เพื่อก้าวข้ามเหตุขัดข้องต่าง ๆ ไปสู่กระบวนการสร้าง และพัฒนาชีวิตสังคมประเทศชาติ ไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เป็นที่สุด

คำสำคัญ : กระบวนทัศน์

Abstract

Changing the way you think A channel in managing their development to lead people to change their lives. To create a new religion based on the "utility out prayer" to "Did Jesus H. Steiner k" or perceived to be the oversight of the society or "paradigm" is correct. In order to overcome the causes of various processes. And social life of the nation to the goal of achieving political, social, economic, Culture as possible.

Key Words : paradigm

บทนำ

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเป็นนักปฏิรูปความคิดเปลี่ยน ความเชื่อที่เป็นมิชฌาทฤษฎีฝังรากลึกในสังคมดั้งเดิมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้มนุษย์ได้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก และความเป็นไปของชีวิตตามความเป็นจริง บนพื้นฐานสัมมาทฤษฎี คนจะได้ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส เพราะพระพุทธศาสนาสอนเรื่องทุกข์ สาเหตุแห่งทุกข์และความดับทุกข์ อันเป็นเรื่องของชีวิตและความเป็นไปของวิถีชีวิต ทั้งแสดงให้เห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านั้น ต้องเริ่มที่ กระบวนทัศน์ในการมองโลกและชีวิต จากนั้นพระองค์ก็สอนให้ดำเนินชีวิตโดยบูรณาการหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม เพราะปัญหาที่โลกต้องเผชิญอยู่

* อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทุกวันนี้ล้วนเกิดจากการกระทำของมนุษย์ผู้อาศัยโลก การแก้ปัญหาทุกอย่างก็ต้องเริ่มจากตัวมนุษย์เอง

กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนชีวิตภายนอกนั้นมันต้องเปลี่ยนจากภายในจิตใจ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้เข้าใจความจริงที่ถูกต้อง หรือเกิดจากแรงจูงใจความศรัทธา และมุ่งมั่นในการใช้ความพยายามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ถึงประสงค์ด้วยการเอาใจใส่อย่างจริง จนสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตตนเองได้ในทางที่ถูกต้องและสามารถใช้ความรู้ความสามารถไปช่วยเหลือผู้อื่นได้

ดังนั้น ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจการเปลี่ยนความคิดซึ่ง “*ความคิด*” มีที่มาว่า กระบวนทัศน์ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Paradigm มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า paradigma ในภาษากรีกเป็น paradeigma และกลายมาเป็นคำว่า paradeiknynai แยกเป็น ๒ คำคือ para แปลว่า เียบ ข้าง เหนือ อื่น หรือพ้นไป และคำว่า deiknynai แปลว่า ชี้ แสดง หรือบอก รวมเป็นคำว่า Paradigm แปลว่า ตัวอย่าง แบบหรือแบบแผน นักวิชาการมักใช้ในความหมายว่า ทัศนะพื้นฐาน ทัศนะแม่บท ความคิดหลัก ความคิดแม่บท เป็นต้น^{๓๐}

นักวิชาการบางท่าน แปลคำ paradigm ว่า ทัศนะแม่บท ซึ่งมาจากภาษากรีกว่า para (beside) + deigma (example) หมายถึงความคิด หรือทัศนะพื้นฐานในการมองโลกที่เป็นต้นตอ บ่อเกิดของความคิดหรือทัศนะอื่นๆ (พริตจ็อฟ คาปร้า, : เชิงอรรถคำปรารภของผู้เขียน) โรเบิร์ต เค. เมอร์ตัน (Robert K. Merton) เป็นผู้นำคำว่า Paradigm นี้มาใช้เป็นคนแรกในความหมายว่า แบบ (model) หรือแบบแผน (schema) ที่ใช้อธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างของทัศนะพื้นฐานของปัญหา ทฤษฎี ข้อสรุป และวิธีการปฏิบัติต่างๆ อย่างรวบรัดและชัดเจนในการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา (Sociological analysis)

ต่อมา โทมัส เอส. คูห์น (Thomas S. Kuhn ๑๙๒๒-๑๙๙๖) นำคำว่า Paradigm มาใช้ในหนังสือ โครงสร้างการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ (The Structure of Scientific Revolutions, ๑๙๖๒) ในความหมายว่าเป็นความสำนึกหรือพิชานกลุ่ม (Group Consciousness) ของนักวิทยาศาสตร์ในแต่ละยุคที่ยอมรับร่วมกัน โดยกระบวนทัศน์จะมีอิทธิพลต่อความคิดและการวิจัยของนักวิทยาศาสตร์ โทมัส คูห์น ให้ความหมายของกระบวนทัศน์ว่า ความสำเร็จทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นสากล กระทั่งเป็นตัวแบบของแนวคิด ค่านิยม ความเชื่อในการมองปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาของชุมชน และเรียกความสำเร็จทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวว่า Normal Science คือ เป็นกระแสหลักหรือต้นแบบที่มีอิทธิพลเหนือความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และการปฏิบัติของกลุ่มคนส่วนใหญ่ในช่วงเวลาหนึ่ง จนกระทั่งเกิดการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Revolution) เมื่อความรู้เดิมไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ใหม่ๆ ได้ หรือมีการค้นพบใหม่เกิดขึ้น การปฏิวัตินี้ดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง กลายเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ซึ่งคนทั่วไปในชุมชนนั้นเห็นพ้องให้เป็นแนวทางการปฏิบัติใหม่

^{๓๐} โภทศ ช่อผกา, “พุทธกระบวนทัศน์เชิงนิเวศวิทยาแนวสิก”, ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒, หน้า ๑๐.

กล่าวได้ว่ากระบวนการทัศน์ หมายถึงความคิดใหม่ของมนุษย์ในนำไปปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนชีวิต เปลี่ยนพฤติกรรมบนพื้นฐานของความเชื่อว่าชีวิตต้องได้ดีกว่าเดิม ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นมากมายทั้งนักการศึกษานักวิทยาศาสตร์ นักการเมือง นักสังคมวิทยา นักเศรษฐกิจ และนักธุรกิจ แต่ในที่นี้จะขอกล่าวตัวอย่างของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงเป็นต้นแบบของนักเปลี่ยนวิธีคิดนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมจนได้บรรลุธรรมชั้นสูงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าของครูของมนุษย์และเทวดา ดังนั้นกระบวนการทัศน์ต้องแรงกระตุ้น หรือความต้องการที่มีเป้าหมายชัดเจน มิใช่เกิดขึ้นเองโดยลอย ๆ อาจจะเป็นมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับอุดมการณ์ จากแนวคิดตรงก็ต้องไปศึกษากระทำทัศน์ของพระพุทธเจ้าว่ามีจุดเริ่มต้นอย่างไร

ลองมาศึกษาหลังพระพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ จะสังเกตเห็นว่าในช่วงที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ใหม่ๆ คราวประทับอยู่ ณ ควางตันขอขาลนิโครธนั้น ทรงเกิดความดำริขึ้นในพระทัยว่า ธรรมที่พระองค์ได้บรรลุแล้วนี้ ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต ไม่เป็นวิสัยแห่งตรรกะละเอียด บัณฑิตเท่านั้นจึงจะรู้ได้ สำหรับหมู่ประชาชนที่ยังรีนรมยยินดี เพลิดเพลินในอาลัย คือกามคุณ ๕ ฐานะอันนี้ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่เห็นได้ยาก กล่าวคือ ความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความสลัดอุปธิทั้งปวง ความสิ้นต้นเหตุ วิราคะ นิโรธ นิพพาน ทรงพระ “พระพุทธองค์กล่าวว่า ถ้าตถาคตจะพึงแสดงธรรม และทำให้ผู้อื่นจะไม่เข้าใจซึ่งต่อพระองค์ ซ่อนนั้นก็พึงเป็นความเหน็ดเหนื่อยเปล่าแก่เรา จะพึงเป็นความลำบากเปล่าแก่เรา”^{๓๑}

อย่างไรก็ดี ด้วยอาศัยพระกรุณาในหมู่มสัตว์ ทรงตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ ทรงทราบว่ามีสัตว์ทั้งหลายผู้มีกิเลสน้อยก็มี มีกิเลสมากก็มี มีอินทรีย์แก่กล้าก็มี มีอินทรีย์อ่อนก็มี บางพวกสอนให้รู้ได้ง่าย บางพวกสอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี ทรงเปรียบเวไนยสัตว์เหมือนดอกบัว ๓ เหล่าคือ “บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ. . . บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่เสมอน้ำ. . . บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ขึ้นพ้นน้ำ ไม่แต่น้ำ จากพุทธพจน์นี้พระพุทธองค์ทรงเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ว่า อย่างไรเสียพระองค์จะทรงสอนประชาชนหลังจากพระองค์ทรงตรวจดูสัตว์โลกโดยหน้าที่ของความเป็นพระพุทธเจ้า หรืออย่างไรก็ตาม แต่นี้คือพระองค์ทรงเชื่อมั่นว่าหนทางที่พระองค์ทรงปฏิบัติมาได้ผล พระพุทธองค์จึงทรงตั้งพระทัยจะสอนพุทธบริษัทต่อไป

ดังคำประกาศเป็นนโยบายในการออกเผยแผ่คำสอนในครั้งแรกแก่พระสงฆ์ว่า

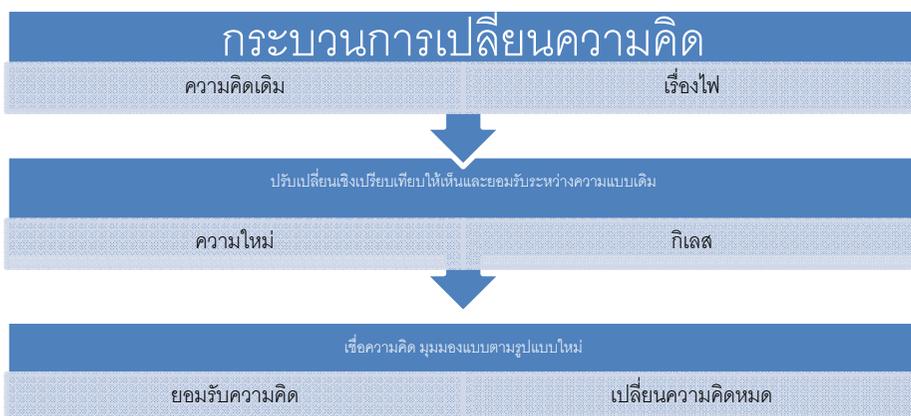
“ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่หยาบเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อยมีอยู่

^{๓๑} (วิ.ม. (ไทย) ๔/๗/๑๑)

*ยอมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลา
เสนาณิคมเพื่อแสดงธรรม”^{๓๒}*

การที่ทรงยืนยันว่า พระพุทธองค์ก็จักเสด็จไปอุรุเวลาเสนาณิคม ก็ยิ่งแสดงถึงการวางแผนในการประกาศศาสนาของพระองค์เป็นอย่างดี โดยทรงใช้ยุทธวิธีปราบทมิฬของชฎิลสามพี่น้อง ซึ่งเป็นเจ้าลัทธินิวกาฬ มีบริวารรวมกันถึง ๑,๐๐๐ คน เป็นที่เคารพนับถือของชาวอมตะในสมัยนั้นมาก และที่ทรงดำเนินการสำเร็จ เป็นผลให้ชฎิลสามพี่น้องพร้อมบริวารเข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ดร. ซี.เอส. อุปาสก ตั้งข้อสังเกตว่า พวกชฎิล ปริพาชก และนิครนถ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนบำเพ็ญพรตอยู่ในบริเวณใกล้เคียงพุทธคยา พระพุทธองค์ทรงรู้จักลึกตื้นหนาบางดี จึงทรงวางแผนเปลี่ยนใจให้นับถือพระพุทธศาสนาได้ง่าย ต่อแต่นั้น ก็เสด็จไปโปรดพระเจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธ จนหันมานับถือพระพุทธศาสนา พร้อมกับคหบดีและพราหมณ์^{๓๓}

โดยสรุปก็คือ ทรงปราบพยศเจ้าลัทธินิวกาฬให้มาเป็นสาวกได้ โดยเฉพาะได้พระเจ้าพิมพิสารแห่งแคว้นมคธมาเป็นองค์อุปถัมภ์ และเหตุการณ์นี้จะโยงใยถึงพระเจ้าบเสนทิโกศล กษัตริย์แห่งแคว้นโกศล ซึ่งมีอำนาจเหนือกรุงกบิลพัสดุ์อยู่แล้วสืบต่อไปในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาหลังจากนี้ สิ่งเหล่านี้ยอมยืนยันถึงพระกุศโลบายในเปลี่ยนวิธี เปลี่ยนความเชื่อ หลักการปฏิบัติของพระพุทธเจ้า ดังเช่นพระองค์ทรงนิยามการบูชาไฟแบบภายนอก ให้เข้าใจความคิดใหม่ที่อยู่ตนเอง ไฟ คือกิเลสทำให้มนุษย์ทั้งหลายเป็นทุกข์ มิใช่ทางพ้นทุกข์ที่แท้จริง ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนความคิดชฎิล ๓ พี่น้องได้ ตรงนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะเป็นการเปลี่ยนความเชื่อใหม่ของเจ้าสำนักปฏิบัติแบบชฎิล ซึ่งตั้งตนเป็นเจ้าสำนักมานานมานาม มีบริวารเป็นจำนวนมาก และรากฐานความเชื่อการบูชาไฟ แสดงใช้เทคนิคการสอนการเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติใหม่ ของพระพุทธองค์ที่น่าสนใจดังแผนภูมิที่ ๑ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๑ กระบวนการเปลี่ยนความคิด

^{๓๒} (วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐)

^{๓๓} (วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๕-๕๖.)

อีกเหตุการณ์หนึ่ง สังคมเดิมของประชาชนในอินเดียได้ถูกแบ่งชั้นวรรณะโดยประการทั้งปวง ตั้งแต่การสมรส การเกิด การศึกษา การอาชีพ การเป็นอยู่ และการตายเป็นที่สุด แม้แต่การปฏิบัติธรรมก็คงเป็นไปตามวรรณะ ไม่ปรากฏมีศาสนาเจ้าลัทธิคนใดสอนถึงลัทธิเสมอภาคในธรรมปฏิบัติ เมื่อพระพุทธเจ้าผู้อยู่ในวรรณะกษัตริย์ทรงสั่งสอนว่า กษัตริย์ พราหมณ์ ไวศยะ หรือศูทร ก็ตาม เมื่อทำบาปก็ไปสู่ทุกคติเสมอกัน เมื่อทำบุญกุศลก็ไปสู่ทุกคติเสมอกัน และทรงบัญญัติว่า ผู้อุปสมบทในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นวรรณะใด ต้องเคารพกันตามอายุพรรษาเสมอกัน เพราะฉะนั้น พระองค์จึงได้รับตบับถือนับถือของชนทุกชั้นวรรณะ นับว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมีพระคุณน่าเลื่อมใส มีพระประวัติน่าศึกษาจริง ๆ

นี่ก็เป็นกระบวนการที่พระพุทธรองค์ทรงเปลี่ยนวิธีคิดเรื่องวรรณะเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา โดยพระองค์ใช้กฎง่าย ๆ ว่า เมื่อเป็นพุทธสาวกในพระพุทธศาสนาแล้วทุกคนมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน เพราะพระองค์ทรงวางหลักพระธรรมวินัยเท่านั้นที่สำคัญที่สุดในการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์

การบรรพชาอุปสมบทของสตรีในพระพุทธศาสนา

การบรรพชาอุปสมบทของสตรี ก็ถือว่าเป็นการเปลี่ยนกระบวนการที่คนใหม่หรือวิธีคิดใหม่ เพราะจุดมุ่งหมายของการเผยแผ่พระศาสนาของพระองค์จนถึงขั้นมีผู้เลื่อมใสใคร่ขอบวชแต่แรกๆ ก็ล้วนเป็นกุลบุตรคือเพศชายทั้งนั้น การบัญญัติสิกขาบทจึงเป็นลักษณะเน้นการกระทำของบุรุษเพศ เมื่อพระนางมหาปชาบดีโคตมีมาทูลขอบรรพชาอุปสมบท ทรงปฏิเสธถึง ๓ ครั้ง ทำให้พระนางเสียพระทัย ต่อมาทรงปลงพระเกศา ทรงนุ่งห่มผ้ากาสาเยะ ไปกั้นแสงอยู่ที่ซุ้มประตูชั้นนอกของกุฎาคารศาลา ในป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี พระอานนท์ทราบจึงสอบถาม พระนางทรงเล่าให้ฟังว่า ประสงค์จะบวช ไปทูลขอพระพุทธเจ้าถึง ๓ ครั้ง แต่ไม่ทรงอนุญาตให้บวช เลยเสียพระทัยมาก จึงทรงปลงพระเกศา ครองผ้ากาสาเยะมายืนกั้นแสงอยู่อย่างนี้

พระอานนท์ไปลอบพระทัยพระนางแล้วเข้าไปทูลขอให้พระพุทธเจ้าประทานการบรรพชาอุปสมบทให้แก่พระเจ้าน้านาง ตรัสปฏิเสธเช่นเดียวกับที่ตรัสกะพระนางมหาปชาบดีโคตมีว่า “อย่าเลย อานนท์ เธออย่าชอบใจการที่มามากมาได้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้เลย” ดังนี้ถึง ๓ ครั้ง พระอานนท์ใช้อุบายกราบทูลถามว่า สตรีถ้าหากออกบวชในพระธรรมวินัยนี้ จะสามารถบรรลุธรรมตั้งแต่พระโสดาบันถึงพระอรหันต์ได้หรือไม่ ตรัสตอบว่า ได้ พระอานนท์ได้โอกาสกราบทูลว่า ถ้าสตรีออกบวชแล้วสามารถบรรลุธรรม (เช่นเดียวกับบุรุษ) ได้หรือไม่ พระองค์ตรัสว่าได้ ถ้าเช่นนั้นพระเจ้าน้านางทรงมีอุปการะมาก เคยถวายอภิบาลเมื่อพระพุทธองค์ทรงพระเยาว์ เมื่อพระพุทธมารดาสวรรคตแล้ว ขอพระองค์โปรดให้พระเจ้าน้านางบรรพชาอุปสมบทด้วยเถิด

พระพุทธเจ้าจึงทรงประทานอนุญาตให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีอุปสมบท โดยทรงตั้งเงื่อนไขที่รับครุธรรม ๘ ประการ เมื่อพระอานนท์ไปทูลพระเจ้าน้านาง พระนางทรงยินดี ปฏิญาณรับครุธรรม ๘ ประการ^{๓๔} จึงถือว่าเท่ากับได้รับการอุปสมบทโดยตรงจากพระพุทธเจ้าแล้ว

ในความคิดของปุถุชนโดยทั่วไป คงต้องกล่าวว่าเรื่องการบรรพชาอุปสมบทของสตรีนั้น พระพุทธเจ้ามิได้ทรงคาดคิดวางแผนไว้ก่อน เมื่อต้องทรงตัดสินพระทัยยอมให้พระเจ้าน้านางมหาปชาบดีโคตมีอุปสมบทด้วยอุบายการทูลของพระอานนท์ คงต้องใช้คำว่า “จำใจ” เพราะตรัสเรื่องนี้จะพระอานนท์ต่อมาว่า

อานนท์ถ้ามาตุคามจะไม่ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้แล้ว พรหมจรรย์ (หมายถึงพระพุทธศาสนา) จะดำรงอยู่ได้นาน สัทธิธรรมจะดำรงอยู่ถึง ๑,๐๐๐ ปี แต่เพราะมาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้แล้ว บัดนี้พรหมจรรย์จะดำรงอยู่ได้ไม่นาน สัทธิธรรมจะตั้งอยู่ได้เพียง ๕๐๐ ปีเท่านั้น

ที่ว่าสัทธิธรรมจะตั้งอยู่ได้เพียง ๕๐๐ ปี หมายความว่า ถ้าสตรีบวชโดยไม่ได้บัญญัติครุธรรมไว้ก่อน เวลาผ่านไป ๕๐๐ ปี ก็จะไม่มีการหันทผู้บรรลุปุถุชนวิภวาท แต่เมื่อบัญญัติครุธรรมไว้ก่อนที่สตรีจะบวช ในระยะเวลา ๑,๐๐๐ ปี ก็ยังมีพระอรหันต์ผู้บรรลุปุถุชนวิภวาทอยู่ ผ่านไปอีก ๑,๐๐๐ ปี ก็ยังมีพระอนาคามีอยู่ ผ่านไปอีก ๑,๐๐๐ ปี ก็ยังมี พระสกทาคามีอยู่ ผ่านไปอีก ๑,๐๐๐ ปี ก็ยังมีพระโสดาบันอยู่ สรุปว่าปฏิเวธสัทธิธรรมจะดำรงอยู่ได้ ๕,๐๐๐ ปี แม้ปริยัติก็ดำรงอยู่ได้ ๕,๐๐๐ ปี เพราะปริยัติกับปฏิเวธต่างเกื้อกูลกัน

การที่พระพุทธศาสนาจะเสื่อมสูญเร็วกว่าปกติถ้ามีสตรีเข้ามาอุปสมบท เหตุผลไม่ใช่เพราะสตรีขาดศักยภาพในการบรรลุธรรม แต่เป็นปัญหาที่เกิดจากข้อจำกัดทางเพศ ๑ ความยุ่งยากที่เกิดมีผลกระทบสตรีเพศ ๑ คือมีปัญหาระหว่างภิกษุซึ่งเป็นเพศชายและภิกษุณีหรือสิกขมานาซึ่งเป็นเพศหญิง เมื่ออยู่ใกล้กัน โอกาสที่จะเกิดปัญหาล่วงละเมิดทางเพศของผู้ยังเป็นปุถุชนมีมาก ทั้งภัยจากผู้ชายภายนอกที่กระทำต่อภิกษุณี สิกขมานาและสามเณรี ผู้ตกเป็นเหยื่อมีมากมาย และก็จริงตามที่กล่าวไว้ในพระวินัยภิกษุณีวิภวาท และพระวินัยจูฬวรรค

เรื่องภิกษุณีมีปัญหาเกิดขึ้นมากดังกล่าแล้ว และในทางพระพุทธศาสนา ทรงถือว่าเป็นช่องโหว่หรือช่องว่าง (Gap) ที่พระพุทธเจ้าต้องทรงตัดสินพระทัยปรับแก้ที่แทรกเข้ามา มากกว่าฝ่ายภิกษุสงฆ์ เช่นเรื่องบัญญัติสิกขาบทของภิกษุณี ๒๒๗ ข้อ แต่ของภิกษุณีมีถึง ๓๑๑ ข้อ คือ สาธารณบัญญัติที่เหมือนกับของภิกษุ ๑๗๔ ข้อ หลักการณบัญญัติล้วนเฉพาะของภิกษุฝ่ายเดียว ๔๗ ข้อ ล้วนของภิกษุณีฝ่ายเดียว ๑๓๐ ข้อ

แม้ว่าจะมีพระพุทธานุญาตให้สตรีบวชได้ ก็ทรงตัดสินพระทัยปรับแก้ที่แตกต่างจากการให้บุรุษอุปสมบทใหม่หมด นอกจากเงื่อนไขกฎเหล็กอย่างครุธรรม ๘ และสิกขาบท ๓๑๑ แล้ว ยังมีเงื่อนไขข้อจำกัดของนางภิกษุณีอีกมาก เช่นคุณสมบัติของภิกษุณีที่จะเป็นปวัตตินี (อุปัชฌาย์) อุปสมบทสตรีอื่นได้ และเมื่อบวชจากฝ่ายภิกษุณีสงฆ์แล้ว ต้องบวชซ้ำจากฝ่ายภิกษุสงฆ์ด้วยอดีต

^{๓๔} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๐๒-๔๐๓-๓๑๓-๓๑๔.

จุดตุลกรรมาจา ปกติภิกษุผู้มีคุณสมบัติครบถ้วน มีพรรษา ๑๐ ขึ้นไปก็เป็นอุปัชฌาย์ได้ แต่ภิกษุณีแม้มีคุณสมบัติครบถ้วน ต้องมีพรรษา ๒๐ ขึ้นไป และต่อ ๒ ปี จะบวชสิกขมานาเป็นภิกษุณีได้แค่ ๑ รูป สามเณรีก่อนอุปสมบทต้องประพฤติดีศีล ๖ ในบาลีสิกขาบทโดยไม่ขาดตกบกพร่องแม้แต่ข้อเดียวครบ ๒ ปี สงฆ์รับรองจึงจะอุปสมบทได้ เพียงแค่อุปสมบทวิธีก็ต้องทรงตัดสินพระทัยวางกฎเกณฑ์อย่างมากมายกว่าของภิกษุสงฆ์

จากแนวคิดกระบวนใหม่ของพระพุทธเจ้าดังกล่าว มิได้เกิดขึ้นเองแบบลอยๆ มีขั้นตอนมีวิธีการปฏิบัติโดยนำหลักความศรัทธา นำการเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ เริ่มจากความเชื่อ ศรัทธา เข้าใจความจริงตามหลักพระธรรมวินัย เพราะเนื้อหาที่แท้จริงสามารถช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมพุทธบริษัทได้ ในที่สุดการเปลี่ยนความคิดตามหลักแห่งความจริงในพระธรรมวินัยที่ถูกต้องเมื่อเข้าใจหลักธรรมวินัยแล้วเท่านั้นแหละ จึงสามารถเปลี่ยนวิธีคิดได้ จะเห็นได้ว่าคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกทั้งหมด จำนวน ๕๔ เล่ม ของไทยโดยเนื้อหาคำสอนเหล่านั้นล้วนมีจุดมุ่งหมายต้องการทรงเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่เพื่อให้พุทธบริษัทหลุดพ้นจากความทุกข์ เข้าถึงหลักคำสอนที่แท้จริง และปฏิบัติถูกต้องบนพื้นฐานในดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาทิฐิ

บรรณานุกรม

- โกศล ช่อผกา. “พุทธกระบวนทัศน์เชิงนิเวศวิทยาแนวโลก”, **ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒.**
- พระเทพวิสุทธิเมธี (เงื่อม อินฺทปญฺโญ), **พุทธประวัติปริเฉทที่ ๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- พริตจื่อฟ คาปรั้า, **จุดเปลี่ยนแห่งคริสต์ศตวรรษ เล่ม ๑,** หน้า เชิงอรรถคำปรารภของผู้เขียน.
- C.S. Upasak, “The Role of Uruvela Kassapa in the Spread of Early Buddhism”, in A.K. Narain, **Studies in Pali & Buddhism,** Delhi : B.R. Publishing Corporation, 1996